

René Gude (1957) is filosoof en Denker des Vaderlands. Hij publiceert regelmatig in *Trouw*. Gude was verbonden aan *Filosofie Magazine* en de Internationale School voor Wijsbegeerte.

De vrijwillige brandweer.

De filosofie van Thales en Socrates, de grote wereldgodsdiensten (confucianisme, taoïsme, hindoeïsme, boeddhisme en het joodse monotheïsme), de literatuur van Homerus en Sophocles en de sport natuurlijk: de Olympische Spelen zijn in 776 voor het eerst gehouden. De vaste onderdelen van zingeving aan het zinloze zijn filosofie, religie, kunst en sport. Ieder stadje heeft, ook nu nog, een school, een tempel of kerk, een theatertje en een voetbalveld. Het belang dat we aan deze vormen van zingeving hechten is af te meten aan de enorme kapitalen die we nog steeds besteden aan academies, tempels, stadions en theaters.

Filosofie, religie, sport en kunst trainen basisvaardigheden in het sociale verkeer. Burgers moeten elkaar verstaan, zich in anderen kunnen inleven, de moed hebben zich in een collectief te laten gelden, maar daarin ook weer maat weten te houden. In aanleg heeft iedereen verstand, empathie, doorzettingsvermogen en een zekere terughoudendheid. Maar in grote bevolkingsconcentraties kun je niet wachten tot deze natuurlijke aanleg zich actualiseert. Cultuur is geboden als het natuurlijke repertoire tekortschiet. Daarom wordt er, zolang er steden zijn, in speciaal daartoe ingerichte werkplaatsen ambachtelijk zingeving beoefend.

Aan de academie staat de vaardigheid *prudentia* (verstand, inzicht) centraal. Filosofie is de moeder van de overlegcultuur. We overleggen de hele dag met onze kinderen, collega's, medeburgers en politieke tegenstanders. Het is voor de kleinste onderneming al gewenst dat de betrokkenen weten hoe de wereld in elkaar zit, dat ze zich verstaanbaar kunnen maken en dat ze een gezamenlijk handelingsperspectief

ontwikkelen. Dat is de rede, een spier die je kunt oefenen: vergissing loert, misverstand doemt op en misleiding dreigt

In de tempel gaat het om *iustitia* (rechtvaardigheid). Religies regelen de omgangsvormen, ze sacraliseren alledaagse activiteiten als de voedseltoebereiding, reinigingswerkzaamheden en sleurvoelige seksuele handelingen. Rituelen zorgen ervoor dat je gepast de persoonlijkste mijlpalen – geboorte, huwelijk, dood – kunt markeren, vierend en rouwend. Dat missen we in seculiere tijden: een gedeelde taal voor de intiemste handelingen.

Het stadion traint *fortitudo* (moed). Sport oefent doorzetting en samenwerking op een vast speelveld, met welomschreven regels en doelen. Er is moed voor nodig om je in een competitie met een ander te storten en om je waardigheid te bewaren, zowel bij verlies als bij een overwinning. Het sportveld is een veilige oefenplaats.

Theater, concertzaal en museum bevorderen *temperantia* (maathouden en -geven). Kunst is een oefenprogramma voor afwijkende zienswijzen. Ervaringen van mooi en lelijk, sympathie en antipathie kun je in museum en het theater over je heen laten rollen, zonder dat er direct gehandeld hoeft te worden.

Het hele pakket voor ambachtelijk zingeven hebben we dus al eeuwen ter beschikking. Waarom lijden we dan toch aan collectieve stemmingswisselingen? Omdat we, geheel in lijn met wat het SCP al jaren zegt, dat pakket van civilisatietechnieken zijn gaan gebruiken als individueel fitnessprogramma: wij gaan naar de donder, maar ik word steeds beter. We zetten het niet in voor de vormgeving van onze

gezinnen, bedrijven, verenigingen en politieke instituties. Collectief zingeven is uit. Daarmee hebben we halverwege de vorige eeuw radicaal gebroken, als reactie op de ontsporing van rechtse en linkse totalitaire collectieven. We werden van solidair solitair: een goede samenleving is het resultaat van competitie tussen individuen die excelleren op zoveel mogelijk gebieden. Maatschappelijke problemen worden gedefinieerd als particuliere doelen, belangen en verantwoordelijkheden en de vraag naar de oplossing is bij het individu gelegd. Wie geen werk heeft, moet aan zichzelf werken. Zelfs ziek zijn is een keuze.

De taal voor het formuleren van gemeenschappelijke doelen, belangen en verantwoordelijkheden spreken we opzettelijk niet: geen ideologische veren opschudden, geen visie als tublieft. In plaats daarvan empoweren we individuen in het onderwijs, stimuleren competities op alle gebied en bevorderen de prestatiedrang met financiële incentives. Geld – een kwantitatief en abstract doel – is de taal die we allemaal verstaan.

Bij alle economisering en individualisering is bovendien de sportificering van de samenleving opvallend. Van alle zingevingsprogramma's heeft sport zonder enige twijfel de grootste maatschappelijke impact. Sportevenementen trekken honderdduizenden bezoekers, nieuwsjournals worden voor een flink deel gevuld met sportuitslagen. Commentaren en nabeschouwingen zijn zelf een sport geworden in het dagelijkse gesprek. Dat drukt een stempel op de sfeer. Sporttermen doordringen het hele leven, in alle hoeken van de samenleving staan scoreborden te knippen. Peilingen en rankings tuimelen over elkaar heen. De kwaliteit